

Weerbaar Weert biedt klimaatadaptieve toekomst in historisch perspectief

Auteurs visiedocument laten zich inspireren door stadsgeschiedenis bij verzinnen klimaatoplossingen

Verschillende stedelijke gebieden in Nederland zijn bezig met maatregelen om toekomstige klimaatomstandigheden het hoofd te bieden. Hoe houd je de stad koel, groen en leefbaar? Dat de geschiedenis van een stad kansen kan bieden voor toekomstige oplossingen voor klimaatadaptatie, bewijst de visie 'Weerbaar Weert'. Het document is onlangs aangeboden aan de gemeente Weert. Architect-onderzoeker Jip Pijs van Personal Architecture: 'We hebben slechts een droombeeld geschetst.'

Auteur: Guus van Rijswijk

Foto's: Personal Architecture NOHNIK Lara Voerman

Effecten van klimaatverandering hebben op iedere stad een andere uitwerking. Neem nou Weert: waar het gaat om de bekende Hollandse 'droogteproblematiek' een vreemde eend in de bijt waar het gaat om ligging en waterafvoer. De stad, in het noorden van Limburg grenzend aan Brabant en België, afficheert zich ook wel

als de 'Poort van Limburg'. Weert, gelegen nabij Nationaal Park De Groote Peel, kent een hogere ligging op een zandheuvel. 's Zomers is het daardoor warmer, regenwater sijpelt snel weg en bomen in de straten hebben het niet makkelijk. Aanpassing aan het veranderende klimaat is in de binnenstad van Weert nog niet

zo urgent dat direct maatregelen nodig zijn. Jip Pijs: 'Dat biedt Weert de mogelijkheid om tegelijkertijd andere stedelijke uitdagingen aan te pakken.'

Denkbeeldig toekomstperspectief

De beschreven visie bestaat volgens Pijs uit

‘In de visie laten wij zien dat je een netwerk van schaduwrijke, groene routes door de stad kunt aanleggen’

een denkbeeldig toekomstperspectief voor de binnenstad van Weert. Daarbij ligt de focus op de kansen die de historische binnenstad kan bieden bij het nadenken over oplossingen voor klimaatverandering, vertelt hij. Met hulp van subsidie werden verschillende partijen uitgenodigd om te laten zien dat cultuurhistorisch gedragen, ruimtelijke ingrepen tegelijkertijd – structureel – de leefkwaliteit van de openbare ruimte kunnen verbeteren. ‘De visie Weerbaar Weert is een pilotproject, tot stand gekomen in het kader van de oproep Stedenbouw voor Extremen. Creatieve partijen konden zich inschrijven voor een project rondom klimaatadaptatie. Daarbij werden bedrijven gekoppeld aan opdrachtgevers, met name overheden.’

Atlas met toekomstige klimaatproblematiek

Het onderzoeksteam, dat naast Personal Architecture bestond uit Nohnik architecture & landscapes en architectuurhistoricus Lara

Voerman, zocht eerst contact met de gemeente Weert. De gemeente had al eerder een klimaatatlas met toekomstige klimaateffecten binnen de stadsgrenzen opstellen. Daarin was opgenomen de verwachte toekomstige wateroverlast, hittestress, droogte en de dalende grondwaterspiegel. Pijs: ‘De situatie in de binnenstad van Weert is momenteel niet zo urgent als in sommige andere gemeenten. Er zijn wel plekken waar straten na hevige regenval zijn ondergelopen, maar dat geldt nog niet voor de binnenstad.’

Koppeling klimaatadaptatie met andere uitdagingen

Als de focus enkel ligt bij de klimaatopgave is deze niet breed genoeg, benadrukt Pijs. De grondslag vormt de visie ‘Weerbaar Weert’. Deze kwam tot stand kwam in het kader van de open oproep ‘Stedenbouw voor Extremen’ en werd uitgeschreven door het Stimuleringsfonds voor de Creatieve Industrie en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Bij de visie, onderdeel van het programma Erfgoed en Ruimte, spelen meer factoren een rol. ‘De nadruk in dit programma lag op het verbinden van cultuurhistorie en de klimaatopgave. Wij hebben dat in Weert breder getrokken. We hebben geprobeerd het klimaatadaptatievraagstuk te koppelen aan andere, meer ruimtelijke opgaven waar de stad mee kampt. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de leegstand van winkels in de binnenstad of plekken met een lage verblijfskwaliteit. Of aan de overgang naar duurzame energie, duurzame mobiliteit of de vergrijzing. Die problemen kun je aan elkaar koppelen, met als

resultaat een integrale visie met meervoudige betekenissen voor iedereen in de stad.’

Drie essentiële cultuurhistorische periodes

In het onderzoek lag de nadruk op de combinatie tussen klimaat en cultuurhistorie. De basis van de visie bestaat uit drie essentiële periodes uit de geschiedenis van de stad, waaruit lessen worden getrokken voor de toekomst. De ontwikkelingsgeschiedenis van de Weerter binnenstad kan worden opgedeeld in drie essentiële periodes: Wilskracht (tot 1900), Welzijn (1900-1950) en Welvaart (1950-2000). Voor elk van deze periodes zijn de historische (ruimtelijke) kenmerken vertaald naar kansen op het gebied van klimaatadaptatie voor de huidige stad.

Netwerk van regenwateropvang

In de periode ‘Wilskracht’ is de structuur van de binnenstad van Weert ontstaan met de hoofdstraten, drie stenige pleinen en een netwerk van poorten en stegen. Volgens de visie kan

‘Hier speelde vooral de vraag hoe we water kunnen vasthouden. Dat maakt Weert uniek’

deze structuur worden aangegrepen om een netwerk van regenwateropvang in de straten te introduceren en te zorgen voor een schaduwrijk wandelnetwerk door poorten en stegen. Pijs: ‘Boerderijen en woonhuizen in Weert hadden vroeger een achtererf met poortjes en steegjes door de hele stad. In de visie laten wij zien dat je een netwerk van schaduwrijke, groene routes door de stad kunt aanleggen. Die plekken kun je terugbrengen. Door deze steegjes met poortjes met groene achterafstraatjes te benutten, blijft de stad leefbaar. Dat is een klimaatoplossing toegespitst op de situatie in Weert.’

Singel en stadspark horen bij elkaar

In de periode ‘Welzijn’ had de singel in het centrum een bijzondere betekenis binnen de openbare ruimte, zo blijkt. Daarnaast vond er stedelijke verdichting plaats: de achtererven

ACHTERGROND

de vooral de vraag hoe we water kunnen vasthouden. Dat maakt Weert uniek. De binnenstad is verhard, waardoor we op allerlei manieren ruimte moeten creëren voor vergroening.'

Discussie, droom en inspiratie

Pijs benadrukt dat de oplossingen in de visie niet in beton zijn gegoten, maar vooral dienen als 'discussiestuk' en ter inspiratie. 'De visie is een ambitiesdocument, het gaat om een droombeeld. Enerzijds heb je het proces, anderzijds het eindresultaat. Op deze manier kunnen we cultuurhistorie en klimaat ook weer koppelen met andere opgaven. De gemeente beoordeelt vervolgens hoe ze dit meeneemt in de eindvisie over de binnenstad en hoe ze er concrete invulling aan geeft. Met andere woorden: Weert kan zich laten inspireren door de ideeën van de visie, die behoorlijk breed is van opzet.'

Voortdurende afweging

Bij de gevonden cultuurhistorische kennis werd telkens een afweging gemaakt, vertelt Pijs. 'In onze werkwijze hebben we ons de vraag gesteld: wat we willen meenemen, wat willen we laten aansluiten, waardoor willen we ons laten inspireren door de geschiedenis? We hebben niet letterlijk teruggebracht wat er al was, sowieso niets letterlijk overgenomen. We hebben de geschiedenis van de binnenstad als basis genomen en ons de vraag gesteld hoe we daar een moderne vertaalslag aan geven. Denk daarbij aan het herzien van de mobiliteit.'

werden vervangen door grote katholieke instellingen waar nieuwe stedelijke ruimten ontstonden, zoals schoolpleinen en kloostertuinen. Momenteel is er veel ruimte voor autoverkeer en weinig voor recreatie en voetgangers. Daar is gemakkelijk verandering in te brengen, zo blijkt uit de visie. 'De singel en het stadspark horen historisch gezien bij elkaar als onderdeel van het watersysteem.'

Wadi-structuur

De singel werd begin twintigste eeuw gedempt, vertelt Pijs. 'De singel zou op een eigentijdse manier kunnen worden teruggebracht en een sleutelrol vervullen in het opvangen en vasthouden van regenwater. Op die manier is een verbinding mogelijk met het park rond kasteel Nijenborgh en het stadspark.' Sommige stedelijke ruimten die bewaard zijn gebleven, kunnen opnieuw een functie krijgen als groene openbare ruimte in de stad. 'Denk aan een netwerk van zichtbaar gemaakte straten en goten dat naar de singel leidt. Bij grote regenval staat het water daar als in een wadi-structuur. Bij droogte staat zo'n wadi weer droog.'

Groene daken in plaats van asfalt

De derde deelperiode 'Welvaart' kenmerkte zich door sterke verbetering van de bereikbaarheid van de stad en de bouw van een groot winkelcentrum met een uitgestrekt landschap van aaneengesloten daken. Pijs: 'Het winkelcentrum en het stadhuis vormen twee asfaltplekken in het centrum. Het winkelcentrum is in de jaren zeventig gebouwd. Het dak van dit

winkelcentrum neemt bijna een derde in van het stadscentrum. Daar kun je negatief over doen. Wij hebben ons de vraag gesteld: wat is er mooi aan, wat kun je er nu mee doen in het kader van leefbaarheid, bereikbaarheid en klimaatadaptatie? De daken kunnen worden benut als groene daken, voor wateropvang, energieopwekking en om nieuwe verblijfsplekken te realiseren.'

Eigentijdse klimaatoplossing

Uit cultuurhistorisch onderzoek blijkt dat Weert is ontstaan op een hoge zandberg in het Peelgebied, vertelt Pijs. 'Dat is ontgonnen. Het is een hoog en droog stukje land, waar mensen hun best voor hebben moeten doen om er water naartoe te krijgen.' Hij benadrukt dat het vasthouden van water in Weert belangrijk is. 'We hebben onderzocht hoe mensen dat vroeger deden. Er werd water opgevangen in de stad en in de tuinen. De inwoners van Weert hebben de beek gegraven en onderhouden om de singel van water te voorzien en om water richting de stad te krijgen. Bij regenval kon de singel de functie van waterlichaam vervullen om water te integreren. In sommige gevallen kunnen we dat vertalen naar een eigentijdse klimaatoplossing.'

Weert uniek qua klimaatproblematiek

Weert verschilt van andere Nederlandse steden in die zin dat andere gemeenten zich vaak bezighouden met het afvoeren van water. Door de typische – hoog en droge, zanderige – ligging van de stad, kampt Weert eerder met droogte en hittestress in de zomer. 'Hier speel-

Expres extreem uitgewerkt

De visie is geïllustreerd met twee concrete voorbeelduitwerkingen van delen van de binnenstad. Daarbij merkt hij op dat de voorbeelden als singel en stadspark expres extreem zijn uitgewerkt, als uitgangspunt om het denken verder te brengen. Daar vloeien weer kansen uit voort. Tijdens het onderzoek hebben we ambtenaren bij het proces betrokken door bijvoorbeeld eens door de stad te wandelen om op die manier lokale kennis op te halen. Het document kwam tot stand met de gemeente, maar vormt hopelijk een inspiratiebron voor ondernemers, vastgoedeigenaren of bewoners uit de binnenstad.'

Palet van verschillende kleuren

Wat de gemeente Weert uiteindelijk overneemt uit de visie zal komend jaar blijken, nu het project is afgerond. Pijs: 'We hebben veel positieve reacties gekregen. Wat de gemeente er van overneemt is niet aan ons. We hebben voor de gemeente Weert kunnen dromen en geprobeerd het denken over klimaatadaptatie en cultuurhistorie te verruimen. We hebben de ambtenaren van de gemeente Weert een palet van verschillende kleuren laten zien en het is nu aan hen om er iets van te maken. Ik heb er vertrouwen in.'

Be social

Scan of ga naar:

www.stad-en-groen.nl/article/29669/weerbaar-weert-biedt-klimaatadaptieve-toekomst-in-historisch-perspectief